

תפלת מעריב IN תחנון AND נפילת אפים, וידוי

If **נפילת אפים** and **תחנון** are extensions of **שמונה עשרה**, then an obvious question arises: why do we not perform **נפילת אפים** and **תחנון** after reciting **שמונה עשרה** in **תפלת מעריב**? In truth, we are not prohibited from performing **נפילת אפים** and **תחנון** after reciting **שמונה עשרה** in **תפלת מעריב**. It simply became the custom not to do so. The fact that we perform **נפילת אפים** and **תחנון** as part of **סליחות** even when we recite **סליחות** at night is proof that we are not prohibited from performing **נפילת אפים** and **תחנון** at night. Support for both permitting and prohibiting the performance of **נפילת אפים** and **תחנון** after reciting **שמונה עשרה** in **תפלת מעריב** can be found in the early sources. **ר' שר שלום** quotes **ר' עמרם גאון** who permits it:

סדר רב עמרם גאון תפילת ערבית—והכי אמר רב שר שלום ראש ישיבת גאון יעקב של עיר מחסיא, שמותר ליפול על פניו ולבקש רחמים אחר תפלת ערבית ואפילו בצבור. וכך מנהג בבית רבינו שבבבל שנופלין על פניהם ערבית חוץ מערב שבת.

The **ספר האשכול** provides a reason not to do so:

ספר האשכול (אלבק) לקוטי הלכות תפילה דף לה' עמוד א'—ומאן דבעי נמי ליפול על פניו ולהתחנן אחר תפלת ערבית שפיר דמי למיעבד הכי, כמו שנופל על פניו בשחרית ובמנחה. והאי דלא קבע מילתא וליתיה במנהג, משום דהא תפלת ערבית גופיה רשות היא, ולכך לא אטרחוה רבנן למנפל על אנפיהון.

The **שבולי הלקט** quotes an anonymous **גאון** who prohibits it:

ספר שבולי הלקט ענין תפילה סימן ל'—ובתפלת ערבית מצאתי בשם רב שר שלום זצ"ל מותר לאדם ליפול על פניו ערבית ולבקש רחמים על עצמו אחר תפילתו ואפי' בצבור חוץ מערב שבת. וגאון אחר זצ"ל כתב שאין נפילת אפים בתפלת ערבית כלל וכך מנהג פשוט בישראל.

The **בית יוסף** points to a Kabbalistic concept as the reason not to perform **נפילת אפים** and **תחנון** after reciting **שמונה עשרה** in **תפלת מעריב**:

בית יוסף אורח חיים סימן קלא אות ג' ד"ה כתב רבינו—כתב רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל בשם ספר צרורות (צרור החיים עמ' יח) בלילה אין בה נפילת אפים והענין שכן מקובל לחכמים כי נפילת אפים רמז למדת הלילה ואין נופלים על פניהם, וקרוב הדבר לקצין בנטיעות. ובלילי אשמורות נוהגים ליפול על פניהם שהוא קרוב ליום עכ"ל וכן כתב הר"ם מריקנט בפרשת [קרח] (לט ע"ב):

1. This question is discussed in the book: **הקבלה בתפלה בהלכה ובמנהג** by Professor Moshe Chalamish, ch. 23, p. 474.

A practical issue arises because of the custom not to perform **תחנון** and **נפילת אפים**, וידוי in **תפלת מעריב**. What if **תפלת מנחה** is delayed to the point that sunset arrives before the congregation performs **תחנון** and **נפילת אפים**, וידוי? Is it too late to perform **תפלת מעריב** and **תחנון** because it is time for **נפילת אפים** and **תחנון**? After reviewing many of the sources, former Chief Sephardic Rabbi Ovadia Yosef writes the following:

שו"ת יחוזה דעת חלק ו' סימן ז'—שאלה: האם רשאים לומר י"ג מדות ונפילת אפים במנחה לאחר שקיעת החמה, שהוא זמן בין השמשות? תשובה: . . . נמצא שהדבר שנוי במחלוקת בין הגאונים והמקובלים. ומרן ז"ל לא הביא כלל דעת הגאונים והפוסקים שסוברים שאין להקפיד על כך, ופסק להחמיר כדברי המקובלים. ולפי זה נראה שאם נמשכה תפלת המנחה עד הלילה, אין נופלים על פניהם בלילה. וכן כתב המגן אברהם (בסק"ט). וכן פשט המנהג. ובאמת שכבר כתב רב נטרונאי גאון שנפילת אפים רשות, והובא בטור /או"ח/ (סימן קלא). וכן כתב בשו"ת הריב"ש (סימן תיב) שכן כתב רבינו יצחק אבן גיאת בשם רב שר שלום גאון. ועל פי זה כתב, שלכן כל מקום אוחז כמנהגו בענין נפילת אפים, נהרא נהרא ופשטיה. ע"ש. והפרי חדש הביא סמך לזה מהגמרא (בבא מציעא דף נט:): במעשה של רבי אליעזר הגדול. ע"ש. ולכן שב ולא תעשה עדיף.

Our historical review of this issue will be incomplete if we do not also consider the remarks of the מהר"ם מרוטנברג who suggests that there may be circumstances when **תפלת**, וידוי, **נפילת אפים** and **תחנון** can be performed even on **שבת** and **יום טוב**:

שו"ת מהר"ם מרוטנברג חלק ד (דפוס פראג) סימן תרג'—ששאלת' מהו שיפול אדם על פניו בערבית ויבקש רחמים, ולא פירשת' אם בחול אם ביו"ט. הו' יודעי' אם בחול מותר לפול על פניו אחר תפלת ערבית, ואפי' בצבור, וכן מנהג בבית רבינו שבבבל. ואם בשבתות ויו"ט יחיד אי צריך לבקש רחמים או לפרנסה או שיש לו חולה בתוך ביתו או שיש לו צורך, מותר לפול על פניו לשאול כל צרכיו, דאפי' תוך י"ח ברכות מצינו שיש לו רשות לבקש רחמים דאמר רב חייא בר אשי אמר רב (ע"ז ח' ע"א) אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם יש לו חולה בתוך ביתו אומרו בברכת חולים, ואם צריך לפרנסה אומרה בברכת השנים. ואמר ריב"ל אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם בא לומר אחר תפלתו כסדר וידוי של יו"ה אומר, ק"ו לקבוע שאלתו בתוך י"ח קובע לפול על פניו לא כ"ש. ושוב מצינו שבזמן שיש מאורע וצריך אדם לרחמים יבקש ויפול על פניו ביחיד בכל תפלה ואפילו בשבת דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב (שבת י"א ע"א) יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואפי' בשבת וכ"ש לפול על פניו שאין בכך כלום אבל בצבור לא יפלו על פניהם. ואם חס ושלוש עומדים ישראל בדוחק, מותר לבקש רחמים ולפול על פניהם בשבת ואפילו בצבור, דת"ר (ב"ב צ"א ע"א) (עיי' ירושלמי תענית פ"ג ה"ו) מתריעין על פרגמטיא ואפי' בשבת. ואמר רבי יוחנן כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל.

TRANSLATION OF SOURCES

סדר רב עמרם גאון תפילת ערבית - This is what Rav Sar Shalom Head of the Yeshiva Gaon Yaakov of the City of Machsiya said: it is permitted to perform Nefilas Apayim and to ask for compassion after Tefilas Maariv even while praying in a group of ten men. It was also the custom in the House of our teacher in Babylonia that it would perform Nefilas Apayim as part of Tefilas Maariv except on Friday afternoon.

ספר האשכול (אלבק) לקושי הלכות תפילה דף לה עמוד א - If someone feels the need to perform Nefilas Apayim and to recite supplications after reciting Tefilas Maariv, it is permitted in the same manner as he does after Tefilas Schacharis and Mincha. This is not the regular practice and the custom because Tefilas Maariv is itself optional. As a result Chazal did not want to trouble us by having us perform Nefilas Apayim after Tefilas Maariv.

ספר שבולי הלקט ענין תפילה סימן ל' - Concerning Tefilas Maariv, I found in the name of Rav Sar Shalom that it is permitted to perform Nefilas Apayim and to ask for compassion for himself after reciting Tefilas Maariv. This can also be done while in a group of ten men. Another Gaon, may his memory be a blessing, wrote that it is not permitted to perform Nefilas Apayim after reciting Tefilas Maariv under any circumstance. That is the basic practice today among the Jewish People.

בית יוסף אורח חיים סימן קלא אות ג ד"ה כתב רבינו - Rabbi Abuhav, the Great Rabbi wrote in the name of the Sefer Tzroros that at night it is not permitted to perform Nefilas Apayim. It is a matter among Scholars who are students of Kabbalah that Nefilas Apayim symbolizes the character of night². To perform Nefilas Apayim at night would be like cutting down a young sapling³. However, during the period in which we recite Selichos, it is permitted to perform Nefilas Apayim as part of Selichos because the Selichos are recited just before day time. And so wrote the Head of the Yeshiva from Rikant in Parshas Korach.

שו"ת יחוה דעת חלק ו סימן ז - Question: Is it permitted to recite the Thirteen Attributes and Nefilas Apayim during Tefilas Mincha if sunset has occurred and it is the time of twilight? Answer: The answer is intertwined in a dispute between the Gaonim and the Kabbalists. The Schulchan Aruch does not refer at all to the opinion of the Gaonim and

2. The night is the time that **מדת הדין שולטת**, the attribute of judgment is in control. One does not want to ask for compassion while the attribute of judgment is in control. In the daytime, **מדת הרחמים שולטת**, the attribute of compassion is in control.

3. To ask for compassion while the attribute of judgment is in considered a denial of a basic principle of Judaism; that act is compared to cutting down a young tree before it has a chance to grow.

the early Poskim who said not to be concerned with this. Instead he took the stricter position and sided with the Kabbalists. As a result it would appear that if Tefilas Mincha takes so long that Nefilas Apayim does not occur until nighttime, one should not perform Nefilas Apayim at night. So wrote the Magen Avrohom (in small Siman 109). So too decided the Manhig. Truthfully the Gaon Rabbi Natroni held that Nefilas Apayim is optional and his opinion is quoted in the Tur (Siman 131). So too it is written in the Responsa of the Reivash (Siman 112) that so wrote Rabbeinu Yitzchak Ibn Gayis in the name of HaRav HaGaon Sar Shalom. Based on this he wrote that every locale should decide its own custom concerning Nefilas Apayim; be enlightened and understand. The Pri Chodosh brought support for this from the gemara in Maseches Bab Metziya page 59 concerning the incident involving Rabbi Eliezer, the Great. Therefore to not perform Viduy, Nefilas Apayim and Tachunun once twilight has arrived is a prudent way to act.

‘שׁוֹת מֵהַרְרָם מְרוֹטְנִבְרָג חֶלֶק דְּ(דְפוּס פְּרָאג) סִימָן תְּרִג’
 You asked whether a person can perform Nefilas Apayim during Tefilas Maariv and recite supplications. However, you did not differentiate between a weekday or Yom Tov. Know that if it is a weekday, it is permitted to perform Nefilas Apayim during Tefilas Maariv even among a group of ten men. That was the custom in the place of our teacher in Babylonia. If it is a Shabbos or Yom Tov and the individual needs to ask for compassion or for income or if he has a sick person at home or has some other important need, he may perform Nefilas Apayim to ask for his needs. This is based on the fact that even within Shemona Esrei it is the rule that a person can ask for his needs as Rav Chiya said (Avoda Zara 71) even though Chazal said that a person should ask for his needs in the Bracha of Shomeah Tefila; if he has a sick person at home, he should pray for him in the Bracha that concerns healing and if he needs income, he should ask for income in the Bracha of Mivarech Hashanim. Moreover Rabbi Yehoshua Ben Levi said that even though Chazal said a person should ask for his needs in the Bracha of Shomeah Tefila, if he wants to recite after Shemona Esrei the Viduy prayer of Yom Kippur, he may do so. Then certainly if a person can ask for his needs during Shemona Esrei, he may also do so while performing Nefilas Apayim after Shemona Esrei. We further find when a tragic incident has happened and a person needs to ask for compassion, he may perform Nefilas Apayim while praying individually at any time even on Shabbos as Rava son of Machsiya said in the name of Rab Chama son of Gorias in the name of Rav (Shabbos 11, side 1) Fasting is as potent against a dream as fire against the tow of flax. And Rav Chisda added as long as the fast is done immediately even if it is on a Shabbos. If one can fast on Shabbos then certainly one can perform Nefilas Apayim on Shabbos but a group of ten men should not perform Nefilas Apayim on Shabbos. However if the Jewish people as a nation is being threatened, it is permitted to ask for compassion and to perform Nefilas Apayim on Shabbos even as a group of ten or more men as we learned (Bab Metziya 91, 1) (See Talmud Yerushalmi Taanis Third Chapter Hahlacha 6) we blow Shofar for economic issues even on Shabbos. And Rav Yochanon said: out of concern for the linen business in Babylonia and for the wine and oil businesses in Eretz Yisroel.

SUPPLEMENT

TALKING IN SHUL

Professor Moshe Chalamish in his book: *הקבלה בתפילה בהלכה ובמנהג* devotes a full chapter to an overview on how *הז"ל* have struggled over the centuries to control talking in shul. One of his references is to a *תשובה* from the *רמב"ם*. The *תשובה* is relevant to our studies because it involves changing the manner in which *חזרת הש"ץ* is performed:

שו"ת הרמב"ם סימן רנח ד"ה שאלה + עי' – ת' רנ"ו, ועי' מש"כ פר' שם עמ' א – ה. + בדבר זה המנהג, שהתחילו היום לנהוג בו החזנים, והוא הסדרת התפלה. בעת שמתפלל הציבור הלחש, יסדיר להם החזן התפלה בשבתות וימים טובים מן ד' שפתי תפתח עד יהיו לרצון בלא קדושה וללא ברכת כהנים, אלא על דרך ההקראה, בכך שיקריאם הלחש, ואח"כ יחזור ויסדיר התפלה מן ברוך אתה כפי מנהגו של שליח ציבור בציבור, ויאמר בה הקדושה וברכת כהנים. וזה המנהג, שמקריא החזן הלחש מן ד' שפתי תפתח עד סופו, הוא מנהג שנתחדש מקרוב, הנהיג אותו אחד החזנים ומצא חן בעיני ההמון והתחילו לתבוע זאת מכל חזן. וקשה על החזן לטרוח בעת הלחש להתפלל בקול רם, אח"כ לחזור כמו כן ולהתפלל שנית בקדושה. וכאשר בא תלמיד חכם אחד, הציע, שתחת להסדיר התפלה בלא קדושה, אח"כ לחזור ולהסדיר שנית בקדושה, יסדיר פעם אחת בקדושה, ותהיה אותה ההסדרה היא תפלתו ויוציא בה מי שאינו בקי ולא יטרח שתי פעמים. אח"כ אמר ג"כ, שמי שיעשה זאת ההסדרה בלא קדושה ויקריא הקהל, אסור לו לחזור ולהסדיר בקדושה. והזכיר במקצת דבריו, שיש בזה תשובה לגאון, עי' ת' רס"ג ברי"ץ גיאת שערי שמחה ח"א דף כ"ו ותה"ג הרכבי סי' רנ"ו, פ"ן. ועיין אוצר הגאונים לברכות עמ' ע"ג סי' קפ"ח, א"ן. ומקצת תלמידי חכמים נתנו חיזוק לזה באמרם, שהתפלה נתקנה בלחש מפני תקנת השבים. ומקצת אמרו, שזאת ההסדרה בקדושה היא לתפלתו של שליח ציבור ובה יוציא את מי שאינו בקי, ואם יסמוך על ההסדרה הראשונה, אשר מקריא הציבור בלא קדושה, לצאת בה ידי חובתו, אסור לו לחזור ולהסדיר שנית קדושה, הואיל והתפלה תהיה שתיים, מה שאסור, אלא אם חידש בה דבר. וביחוד תפלת מוסף, שאסור להתפלל אותה שתי פעמים. והיותר ראוי הוא, שיסדיר בקדושה פעם אחת ויוציא עצמו ומי שאינו בקי בקול רם, זה הראוי לעשות. וסמך אחד החזנים על זה להסדיר כל תפלה, שירצה ההמון שיסדירה, פעם אחת בקדושה, ולא יעשה זאת אלא בעת דוחק או לפרקים בכל שבת או ימים טובים, כשתארך השהיה בבית הכנסת עד שעה מאוחרת ביום או בשעת הדחק. וקשה זה על קצת ההמון, הואיל ואינם רוצים אלא אותו המנהג שנתחדש, והוא שיסדיר הקראה בלא קדושה, ואח"כ יחזור ויתפלל שנית בקדושה. והאנשים הבקיאים תקשה עליהם הסדרת החזן ללחש, אשר הוא עושה בלא

קדושה, הואיל ורוצים הם להתפלל לחש לעצמם, וכאשר מקריא החזן באותה ההסדרה בקול רם, יטעו ותיטרף דעתם ותשתבש תפלתם. וכזה יארע להם ג"כ, כשיסדיר פעם אחת בקדושה, אין הם יכולים להתפלל בלחש, אלא אם יתפללו עמו מלה במלה ויענו הקדושה עם מי שאינו בקי ולא יסמו (מתפלת) שליח ציבור בזה. האם זה מותר להם לעשותו, שיהיו הם אומרים בלחש כל מה שאומר שליח הציבור בתפלה, בכל מלה מדבריו, כדי שלא תשתבש תפלתם. ואחרים אמרו, שזה מנהג פשוט, שיתפלל בלחש ואח"כ יסדיר בקדושה, ומה שתלוי בלחש, אינו בא אלא להקריא הבקי לבד, אבל עליו לומר, בכל עת שישגה, פעמים מספר, ומי שאינו בקי סומך על ההסדרה השניה. ויש מי שחשב, שהראוי שתהיה רק הסדרה אחת בקדושה, ומי שבקי מן הציבור יאמר בלחש עמו מלה במלה, ומי שאינו בקי יענה אמן ויוציא ידי חובתו על כל ברכה וברכה. וכבר שמע עבדו ממנו בזה העניין דבר מעת שלמד אצלו ועמד לפניו, אבל לא זכרו אל – נכון. בחסדו ייטיב להודיע לו דעתו ואיזה הוא הראוי, זה או המנהג הפשוט, להתפלל לחש ואח"כ הסדרה בקדושה. והאם המנהג שנתחדש, שיקריא החזן הלחש ואח"כ יחזור ויסדיר התפלה בקדושה, מותר אם לא? יורינו הדרתו הקדושה כפי חכמתו המופלאה, ושכרו כפול מן השמים.

התשובה הראוי, אשר צריך לסמוך עליו, הוא מה שתיקנו החכמים ז"ל, והוא שיתפללו הכל בלחש ויצא ידי חובתו כל מי שהתפלל, אין הבדל בין שליח ציבור או זולתו מן הקהל, ואח"כ יחזור שליח הציבור ויתפלל בקול רם בקדושה כדי להוציא את מי שאינו בקי. וזוהי דעת החכמים, והיא ההלכה. ואין חולק רבן גמליאל בזאת התקנה, שכך נתקנה וכך ראוי לעשות, ואין רבן גמליאל חולק אלא בדבר אחר, והוא שהוא סובר שעיקר תקנת תפלת הלחש כדי לסדר שליח ציבור תפלתו לבד, ושכאשר הוא מתפלל בקול רם בתפלתו, אשר הוא מתפלל, יצא בה ידי חובתו, הוא וכל מי שרצה לסמוך על תפלתו, בין בקי בין שאינו בקי. ואינה הלכה בשאר ימות השנה, אלא כל בקי אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו (ה' תפלה פ"ח ה"ט וה"י) אבל זה המנהג אשר הזכרת, להסדיר התפלה שתי פעמים בקול רם, הוא טעות גמורה לדברי הכל ושיבוש עצום לכל מי שהוא בקי, ויהיה הוא משמיע קולו בתפלתו, וזה מעשה בורות בלא ספק (השווה ברכות כ"ד ב' המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמונה). אבל רבים מתפללים פעם אחת בקדושה לבד, והוא היותר הטוב והיותר ראוי. ומה ששמעתם מאחד מחכמי ארץ אדום (עי' מש"כ פר' שם עמ' ד' הע' י"ב, והחכם הנזכר אולי הוא ר' פינחס הדיין, פ"ן וע"י גם לוצקי התקופה ל' – ל"א עמ' תר"צ, הע' מ"ח) שכך ראוי בהכרח, ר"ל שיתפלל שליח הציבור פעם אחת בקול רם וקדושה ושלא יהיה שם לחש כלל, הרי אומר אני בזה הלכתא כותיה ולאן מטעמיה, מפני שראיתי דבריו ביד ר' נסים ור' שמריה ש"צ, (עי' מאן ח"ב עמ' שט"ז פ"ן) והם כולם דברים, שיש בהם שגיאות רבות וחוסר עיון, כאלו הוא סובר, שאסור שתהיה שם תפלה בלחש כלל, והביא ראיות חלשות ומשובשות מאד. אבל אני אומר, שכך רצוי בזמננו בגלל סיבה שאבארנה, והיא

להבין את התפלה

שכאשר מתפלל שליח הציבור בקול רם, פונה כל מי שהתפלל ויצא ידי חובתו, או לדיבור או לשיחה בטלה והופך פניו מן ההיכל ויורק ומסיר כחו. וכאשר רואה זאת מי שאינו בקי, עושה הוא ג"כ כך בלא ספק וחושב שזה שאומר אותו שליח ציבור, אין סומכים עליו ויוצא כל מי שהוא אינו בקי, אף כי לא יצא ידי חובתו, ותתבטל הכוונה, אשר בגללה ירד שליח הציבור, שהיא להוציא את שאינו בקי. ואם האנשים לא יתפללו לחש כלל, אלא יתפללו הכל אחר שליח הציבור תפלה אחת בקדושה, כל בקי יתפלל עמו בלחש, וכל שאינו בקי ישמע, ויכרעו הכל עמו, כשפני העם אל ההיכל, בכוונה, הרי כבר יצאו כולם ידי חובתן, ויהיה הדבר מסודר ומתוקן ותימנע אריכות החזרה ויוסר חלול השם שנתפשט בין הגוים, והוא שהיהודים רוקקים וכחים ומסיחין בתוך תפלתם, כי כך הם עדים לדבר וכך הוא היותר ראוי אצלי באלו הזמנים, מן הסיבות אשר הזכרנו.